

Lausunto aiheesta "EU:n ja Turkin suhteet joulukuussa 2004 pidettävää Eurooppa-neuvoston kokousta ajatellen"

(2004/C 302/17)

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea päätti 28. tammikuuta 2004 työjärjestyksensä 29 artiklan nojalla antaa lausunnon aiheesta "EU:n ja Turkin suhteet joulukuussa 2004 pidettävää Eurooppa-neuvoston kokousta ajatellen".

Asian valmistelusta vastannut "ulkosuhteet"-erityisjaosto antoi lausuntonsa 7. kesäkuuta 2004. Esittelijä oli Thomas Etty.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea hyväksyi 30. kesäkuuta—1. heinäkuuta 2004 pitämässään 410. täysistunnossa (heinäkuun 1. päivän kokouksessa) seuraavan lausunnon. Äänestyksessä annettiin 166 ääntä puolesta ja 17 vastaan 28:n pidättyessä äänestämästä.

1 Taustaa

1.1 ETSK on seurannut Turkin kehitystä jo monen vuoden ajan. Turkki teki EY:n kanssa assosiaatiosopimuksen vuonna 1963, haki sen jäsenyyttä vuonna 1987 ja solmi vuonna 1995 EU:n kanssa tulliliiton.

1.2 ETSK on perustanut Turkin järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan kanssa neuvoo-antavan sekakomitean, joka on toiminut menestyksekkäästi vuodesta 1995. Sen avulla ETSK on pysynyt hyvin perillä Turkin talous- ja yhteiskuntaelämän etupiirin pyrkimyksistä saada Turkki EU:n jäseneksi. ETSK on aina ottanut nämä pyrkimykset huomioon ja toivoo vilpittömästi, että joulukuussa 2004 pidettävässä Eurooppa-neuvoston kokouksessa voidaan katsoa, että Turkki täyttää vuonna 1993 asetetut Kööpenhaminan poliittiset kriteerit, ja näin ollen päätetään aloittaa viipymättä Turkin jäsenyysneuvottelut.

1.3 Turkki on osoittanut useiden vuosikymmenien ajan haluavansa ehdottomasti suuntautua Eurooppaan.

1.4 Turkki on maallinen valtio, jonka valtaväestö on muslimeja. Se haluaa olla nykyaikainen ja uskonnosta riippumaton demokratia. Se on hyvin tärkeä esimerkki niille maille, joiden väestö on valtaosin muslimeja ja jotka haluavat vahvistaa poliittista rakennettaan valtion ja uskonnon erottamisen ja demokration vahvistamisen näkökulmasta. Jos Turkki joskus liittyy EU:hun, se olisi osoitus EU:n moniarvoisuudesta, sen kyvystä hallita kulttuurien ja uskontojen välistä vuoropuhelua ja sen roolista rauhaa ja oikeudenmukaisuutta maailmassa edistävänä keskustelukumppanina.

1.5 Turkissa on paljon nuorta väestöä, ja sen nopeasti kasvava talous tarjoaa suuria mahdollisuuksia. Ei olisi kuitenkaan tarkoituksenmukaista pitää sitä edelleen vain Euroopan suurina vientimarkkinoina tai alhaisten investointikustannusten alueena.

1.6 Turkilla on ollut useita vuosia yhtäältä puskurialueen ja toisaalta lännen ja idän välisen sillan rooli, mutta se ei ole koskaan lakannut pitämästä itseään eurooppalaisena maana. Mikäli Turkki onnistuu pääsemään EU:n jäseneksi, se voisi vielä nykyistä suuremmin tukea EU:n toimia konfliktien ehkäisyssä, mikä johtuu erityisesti sen erittäin hyvistä suhteista Keski-Aasian alueen, Lähi-idän ja Persianlahden alueen kanssa.

2 Johdanto

2.1 EU:n ja Turkin suhteita hallitsee tällä hetkellä ja vielä vuoden loppuun asti kysymys, aloitetaanko liittymisneuvottelut vai ei. Euroopan unionin huippukokous päättää asiasta vuoden 2004 joulukuussa pitämässään kokouksessa.

2.2 Tämän päätöksen tekeminen on ratkaiseva tapahtuma sen yli 15 vuoden pituisen jakson jälkeen, jolloin Turkki on odottanut selvää vastausta EU:n jäsenyyttä koskevaan hakemuksensa. Helsingissä vuoden 1999 joulukuussa kokoontuneessa Eurooppa-neuvostossa Turkille myönnettiin ehdokasvaltion asema. Kööpenhaminassa vuoden 2002 joulukuussa kokoontuneessa Eurooppa

-neuvoston kokouksessa päätettiin, että päätös neuvottelujen aloittamisesta tehtäisiin arvioinnin tulosten perusteella, mikäli Turkki täyttää tällöin vuonna 1993 vahvistetut nk. Kööpenhaminan kriteerit. Niiden täyttämistä pidetään olennaisena ennakoedellytyksenä täysjäsenyydelle. 2.3

Tehtävä päätös ei ole tietenkään erityisen tärkeä vain Turkille, vaan myös EU:lle. 2.4

Euroopan komissio on seurannut edistystä Turkissa, ja tähän mennessä seurannan tulokset ovat olleet myönteisiä. Komission mukaan uudistusprosessin tulokset ovat olleet erityisen vaikuttavia kahden tai kolmen viime vuoden aikana. Merkittävä edistys on kuitenkin vielä tarpeen oikeuslaitoksen riippumattomuuden, sananvapauden, armeijan roolin ja kulttuuristen oikeuksien kehittämisessä — viimeksi mainittujen suhteen erityisesti Kaakkois-Turkissa. Euroopan parlamentti esittää saman arvion tuoreimmassa Turkia koskevassa kertomuksessaan. Se katsoo, että huolimatta kaikista tähänastisista ponnisteluista Turkki ei täytä vielä Kööpenhaminan poliittisia kriteerejä. Suurimmat puutteet ovat sotilashallituksen aikana vuonna 1982 hyväksytyssä perustuslaissa. Vuodesta 2001 alkaen toteutetuilla uudistuksilla ei ole vielä poistettu sen autoritaarista luonnetta. Muita suuria huolenaiheita ovat parlamentin kertomuksen mukaan uudistusten toteuttaminen käytännössä, jatkuva kidutus poliisiasemilla, ihmisoikeusjärjestöjen toiminnan häiritseminen ja vähemmistöjen (erityisesti kurdien) oikeuksien kurioittamisen puute.

2.5 Sen lisäksi että Turkki on toteuttanut merkittävän lainsäädäntöohjelman, se on ryhtynyt tärkeisiin toimiin sen seuraamiseksi, miten uutta lainsäädäntöä noudatetaan käytännössä.

2.6 Tämä lausunto on valmisteltu muun muassa EU:n ja Turkin välisen neuvoo-antavan sekakomitean työskentelyn pohjalta. Sen ansiosta ETSK on voinut ottaa huomioon Turkin kansalaisyhteiskunnan merkittävän osan näkemykset, pyrkimykset ja odotukset.

3 Yleistä

3.1 Heti alkuun on oltava selvää, että ETSK käsittelee tällä hetkellä pääasiassa ratkaisevia poliittisia kysymyksiä, jotka koskevat demokratiaa, oikeusvaltiota, ihmisoikeuksia ja vähemmistöjen suojelua, kuten vuoden 2002 joulukuussa Kööpenhaminassa kokoontuneessa Eurooppa-neuvostossa päätettiin.

3.2 Taloudellisia ja yhteisön säännöstöä koskevia kriteerejä käsitellään tässä vain sikäli kuin niihin liittyvän edistyksen voidaan katsoa edistävän ihmisoikeuksien, kansalaisyhteiskunnan ja demokratian lujittamista Turkissa.

3.3 ETSK on pannut tarkasti merkille tuoreen asiaa koskevan tiedon, erityisesti Euroopan komission vuoden 2003 määräaikaikertomuksen Turkin edistymisestä Euroopan unioniin liittymisen valmisteluissa, Turkia koskevan Euroopan parlamentin kertomuksen vuoden 2004 huhtikuulta ja Turkia koskevan Euroopan neuvoston ihmisoikeusraportin vuoden 2003 joulukuulta. Komitea yhtyy näiden raporttien ja kertomusten yleisarvioon uudistusprosessista. Se katsoo, että tämän lausunnon lisäarvo on sen poliittisia kriteerejä koskevissa näkemyksissä, sillä ne ovat erityisen tärkeitä talous- ja yhteiskuntaelämän eturyhmille. Sen vuoksi lausunnossa keskitytään näihin näkököhtiin.

3.4 ETSK:n näkemyksen mukaan poliittisten kriteerien erityisen tärkeitä ulottuvuuksia ovat

- ihmisoikeuksien kunnioittaminen (erityisesti järjestäytymisoikeus ja oikeus työehtosopimusneuvotteluihin; naisten ja vähemmistöjen kulttuuriset oikeudet)
- demokratia ja erityisesti panos, jonka talous- ja yhteiskuntaelämän eturyhmät ja kansalaisyhteiskunta kokonaisuudessaan voivat antaa poliittiseen päätöksentekoprosessiin
- sananvapaus, vapaat joukkoviestimet
- armeijan rooli Turkin yhteiskunnassa, erityisesti talous- ja yhteiskuntaelämässä.

3.5 Helsingissä vuonna 1999 kokoontuneessa Eurooppa-neuvostossa todettiin selvästi, että Turkin saavutuksia uudistusten toteuttamisessa arvioidaan samoin liittymiskriteerein kuin muidenkin ehdokasvaltioiden.

3.6 Tässä yhteydessä tulisi huomata, että eräät valtiot, joiden kanssa liittymisneuvottelut aloitettiin useita vuosia sitten, eivät selvästikään täyttäneet täysin poliittisia kriteerejä neuvottelujen aloittamishetkellä. Eräissä niistä on vieläkin vakavia puutteita kriteerien täyttämiseksi jopa vielä nyt, kun ne ovat EU:n jäseniä. Tässä yhteydessä voidaan ajatella tärkeitä tekijöitä kuten korruptio, oikeuslaitoksen riippumattomuus ja vähemmistöjen kohtelu. Tämän vuoksi on tärkeää todeta, että komitean mielestä Turkia ei tulisi vain arvioida samoin kriteerein kuin muita ehdokasvaltioita, vaan että kriteerejä tulee myös soveltaa samalla tavalla.

3.7 Vuoden 2002 joulukuussa Eurooppa-neuvosto asetti määräajan päätöksen tekemiselle neuvottelujen mahdollisesta aloittamisesta Turkin kanssa. Päätös saattoi tarkoittaa vain sitä, että Eurooppa-neuvostossa ajateltiin Turkin tällöin edistyneen riittävästi oikeuttaakseen sen odotuksen, että mikäli se ponnisteli ankarasti tulevien kahden vuoden aikana, jäljellä olevat epäkohdat voitaisiin poistaa. Mikäli näin ei olisi ollut, tällaisen tulevaisuudenkuvan avaaminen Turkille olisi ollut turhaa ja epärealistista.

3.7.1 Eräiden jäljellä olevien keskeisten ongelmien ratkaisemiseen kaksi vuotta on hyvin lyhyt aika. Tällaisia ongelmia ovat armeijan rooli yhteiskunnassa ja vähemmistöjen kohtelu (erityisesti Kaakkois-Turkin kurdit), joilla on useiden vuosikymmenien monimutkainen historia. Sen vuoksi on johdonmukaista päätellä, että neuvosto ei ole voinut tarkoittaa, että Turkki voisi täyttää poliittiset kriteerit täysin vuoden 2004 joulukuuhun mennessä.

3.7.2 Mikäli tämä on oikea tulkinta neuvoston vuoden 2002 joulukuussa tekemästä päätöksestä, kysymys kuuluu, mistä poliittisista kriteereistä Turkilta voidaan realistisesti vaatia edistystä, ja miten paljon, ennen kuin neuvottelut voidaan aloittaa.

3.8 Nykyisessä keskustelussa liittymisneuvottelujen aloittamisesta Turkin kanssa otetaan säännöllisesti esiin Kyproksen ongelma. Turkin myönteinen rooli sen ratkaisuyrityksessä ja sitä seuraava 65 prosentin kannatus Kyproksen turkkilaisten yhteisössä saaren yhdistymisen puolesta täytyy ottaa huomioon. Kypros säilyy epäilemättä ratkaisevan tärkeänä kysymyksenä sekä periaatteiden että poliittisen todellisuuden kannalta. Jos kuitenkin pitäydytään uskollisesti ja rehellisesti kohdassa 2.2 mainittuun, Kööpenhaminassa vuoden 2002 joulukuussa kokoontuneen Eurooppa-neuvoston päätökseen, EU ei voi tehdä Kyproksen ongelman ratkaisemisesta uutta ehtoa neuvottelujen aloittamiselle, sillä tällöin asetettaisiin ylimääräinen ehto jälkikäteen.

4 Erityishuomioita

4.1 Ihmisoikeudet

4.1.1 Talous- ja yhteiskuntaelämän eturyhmät osallistuvat aktiivisesti ILO:n yleissopimuksiin nro 87 ja nro 98 sekä Euroopan sosiaaliseen peruskirjaan kirjattuihin oikeuksiin (järjestäytymisoikeus ja oikeus työehtosopimusneuvotteluihin) liittyvien kysymysten käsittelyyn. Turkki on ratifioinut ILO:n yleissopimukset ja on Euroopan sosiaalisen peruskirjan osapuoli. Se on tehnyt varauksia peruskirjan 5 artiklaan (järjestäytymisoikeus) ja 6 artiklaan (oikeus työehtosopimusneuvotteluihin, lakko-oikeus).

4.1.2 Kahden viime vuosikymmenen aikana, erityisesti vuoden 1980 syyskuun sotilasvallankaappauksen seurauksena, on näitä oikeuksia vakavasti rikottu. Sotilashallitus meni niin pitkälle, että se kirjasi useita vakavia AY-perusoikeuksien loukkauksia vuoden 1982 perustuslakiin.

4.1.3 Useita niihin perustuvista pykälistä ja säädöksistä on muutettu viime vuosina.

4.1.4 ILO:n tärkeimpien yleissopimusten noudattamisessa on kuitenkin edelleen merkittäviä puutteita. Erityisesti perustuslain 54 pykälässä on yhä yksityiskohtaisia rajoituksia lakko-oikeuteen. Perustuslain 51 pykälää, jossa määrätään ammattiliittojen edustajien valinnan ennakkoodellytykset, on muutettu ILO:n yleissopimuksen nro 87 mukaiseksi. Parhaillaan on valmisteilla aloitteita samankaltaisten säännösten muuttamiseksi ammattiliittoja koskevassa laissa nro 2821 ja työehtosopimuksia, lakkoja ja työsulkuja koskevassa laissa nro 2822. Kansainväliselle työkonferenssille esitetyn, ratifioitujen ILO:n yleissopimusten täytäntöönpanoa koskevan asiantuntijakomitean kertomuksen (2004) mukaan hallitus on kuitenkin hiljattain käynnistänyt tähän lainsäädäntöön perustuvia oikeudenkäyntejä DISK:ta vastaan. DISK on yksi EU:n ja Turkin välisessä neuvoo-antavassa sekakomiteassa edustettuina olevista ammattiliisista keskusjärjestöistä.

4.1.5 ILO:n valvontaelimet (yleissopimusten soveltamista käsittelevä riippumaton asiantuntijakomitea, kansainvälisen työkonferenssin yleissopimusten soveltamista käsittelevä komitea sekä hallintoelimen yhdistymisvapautta käsittelevä komitea) ovat arvostelleet ankarasti yli kahdenkymmenen vuoden ajan näitä rikkomuksia ja kertoneet, miten Turkki voisi lopettaa ne. Turkin perättäisten hallitusten toimien hitaus tilanteen korjaamiseksi on tuottanut pettymyksen, ja valitettavasti vieläkin ei ole nähtävissä merkkejä tilanteen paranemisesta.

4.1.6 EU:n ja Turkin neuvoo-antavan sekakomitean 12. kokousta varten valmistellussa, Turkin työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua ja taloudellisia ja sosiaalisia oikeuksia koskevassa kertomuksessa⁽¹⁾ korostettiin erityisesti järjestäytymisvapauden ja julkissektorin lakko-oikeuden rajoituksia. Huolimatta useista ammattiliittoja ja työelämän suhteita koskevan lainsäädännön uudistuksista nämä epäkohdat ovat valitettavasti yhä olemassa.

⁽¹⁾ "Social Dialogue and Economic and Social Rights in Turkey".

4.1.7 Valtiosta riippumattomien organisaatioiden järjestäytymistä on rajoitettu yhdistyslaissa muun muassa jäsenyyden, varojenkeruun ja toiminnan alan osalta. Käytännössä näiden organisaatioiden toimintaa haitataan usein vakavasti. Valtiosta riippumattomat organisaatiot, joiden katsotaan esittävän rauhanomaisesti hallituksen vastaisia kannanottoja, kärsivät soluttautumisesta, tarkasta valvonnasta, sensuurista jne.

4.1.8 (Uskonnollisten) vähemmistöjen säätiöillä on erityisiä vaikeuksia omistusoikeuksien toteuttamisessa. Hallitus vaikuttaa olevan valmis poistamaan nämä rajoitukset. Parannuksia on luvattu vuoden 2004 kevääksi, mutta ne eivät ole toistaiseksi toteutuneet.

4.1.8.1 Uskonnollisten vähemmistöjen ja varsinkin ortodoksisen kirkon papiston kouluttamisessa on edelleen vakavia ongelmia. Halkin pappisseminaari on ollut suljettuna yli kolmekymmentä vuotta.

4.1.9 Komitea panee merkille useita vakavia puutteita naisten oikeuksissa, vaikka Turkki on ratifioinut ILO:n tärkeimmät yleissopimukset, jotka koskevat samapalkkaisuutta (nro 100) ja syrjintää (työssä ja ammatissa) (nro 111). Yleissopimukset on otettu osaksi lainsäädäntöä, mutta siihen on tehty joitakin poikkeuksia (laissa on esimerkiksi rajoitettu naisten pääsyä joihinkin työpaikkoihin). Käytännön täytäntöönpanossa ilmenee kuitenkin useita heikkouksia, kun tarkastellaan esimerkiksi samaa palkkaa samasta työstä ja samasta pätevydestä sekä tietyntyyppisten laadukkaiden työpaikkojen saatavuutta. Samankaltaisia ongelmia on useissa EU:n jäsenvaltioissa.

4.1.9.1 Vakavia huolenaiheita ovat lisäksi pakkoprostituitiota hyödyntävät vahvat rikollisverkostot sekä maansisäinen ja kansainvälinen nais-, poika-, tyttö- ja elinkauppa.

4.1.10 Huolimatta tärkeistä lainsäädäntömuutoksista kurdien kohtelussa on käytännössä edelleen vakavia ongelmia. Heidän vähemmistölle kuuluvia kulttuurisia oikeuksiaan ei kunnioiteta vielä riittävästi huolimatta tietyistä hiljattain tehdyistä merkittävästä parannuksista erityisesti kurdinkielisten radio- ja TV-lähetysten osalta. Turkissa vähemmistön asema on varattu maan uskonnollisille vähemmistöille vuonna 1923 tehdyn, vain uskonnollisia vähemmistöjä käsittelevän Lausannen sopimuksen perusteella.

4.2 Demokratia

4.2.1 Tässä kohdassa komitea haluaa korostaa vielä kerran Turkin uuden talous- ja sosiaalineuvoston mahdollista merkitystä. Tällainen neuvosto voi antaa merkittävän panoksen tärkeitä taloudellisia ja sosiaalisia kysymyksiä koskevan päätöksenteon demokratisointiin kuulemalla järjestelmällisesti hallituksen tärkeimpiä eturyhmiä. Sen vuoksi talous- ja sosiaalineuvoston perustaminen on enemmän kuin yksi EU:n yhteiskunnallisen vuoropuhelun ulottuvuus, kuten komissio toteaa määraikaiskertomuksessaan.

4.2.2 Turkin talous- ja sosiaalineuvosto perustettiin vuonna 2001. Sen puheenjohtajana toimii pääministeri, ja useat muut hallituksen jäsenet osallistuvat sen toimintaan. Perustamisensa jälkeen sitä ei kutsuttu koolle ennen kuin nykyinen hallitus tuli valtaan puolitoista vuotta sitten. Se on kokoontunut nyt kolme kertaa aikataulun mukaisesti, mutta se ei ole varmasti toiminut siten kuin EU:n ja Turkin neuvoa-antavan sekakomitean työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua ja taloudellisia ja sosiaalisia oikeuksia koskevassa, kohdassa 4.1.6 mainitussa kertomuksessa suositetaan. Se vaikuttaa pikemminkin keskustelupiiriltä, jossa annetaan lausumia ja käydään keskeneräisiksi jääviä keskusteluja, sen sijaan, että se olisi vaikutusvaltainen elin, jossa talous- ja yhteiskuntaelämän eturyhmät, joita hallitus kuulee virallisesti, pyrkivät vakavissaan pääsemään yksimielisyyteen vaikeista toimivaltansa ja toiminta-alueensa piiriin kuuluvista kysymyksistä. Tällaista elintä ja toimintaa ei voida luonnollisesti perustaa tai aloittaa hetkessä. Mutta hallitus ei ole tähän mennessä onnistunut kannustamaan talous- ja sosiaalineuvostossa edustettuina olevia organisaatioita työskentelemään toisinaan yhdessä esimerkiksi vakuuttamalla niille, että talous- ja sosiaalineuvostossa löydettyt tarkoituksenmukaiset kompromissit saavat merkittävää vastakaikua hallituksen politiikassa. ETSK toivoo, että Turkin hallitus tekee asiallista ja rakentavaa yhteistyötä talous- ja sosiaalineuvoston kanssa, jotta siitä voisi kehittyä Turkin demokratisoitumisprosessin merkittävä toimija. Tämän vuoden helmikuussa hallitus ilmoitti aikovansa tarkistaa talous- ja sosiaalineuvoston kokoonpanon ja erityisesti sen oman määräävän aseman siinä.

4.2.3 Komitea korostaa myös sananvapauden ja vapaiden tiedotusvälineiden tärkeyttä Turkin demokratisoitumisprosessissa. Komitea toteaa, että juuri tällä alalla on tehty useita uudistuksia. Se on kuitenkin Euroopan neuvoston ihmisoikeusasiain miehen tavoin huolissaan siitä, että eräitä muutoksia (esimerkiksi perustuslakia) voidaan tulkita siten, että ne ovat jopa rajoittavampia kuin alkuperäiset säädökset. Lisäksi uusien pykälien käytännön täytäntöönpano ja tulkinta on näiden uudistusten ratkaiseva koe, kuten muillakin aloilla toteutettujen uudistusten. Aiemmat kokemukset oikeudenkäynneistä eivät ole valitettavasti johdonmukaisia tältä osin.

4.3 Asevoimien rooli Turkin yhteiskunnassa

4.3.1 Komitea on tietoinen siitä, että asevoimilla on ollut maan historiassa ja on yhä nykypäivänä Turkin yhteiskunnassa tärkeä rooli. Komitea toteaa, että joinakin kausina se on ollut myönteinen. On kuitenkin huomattava, että useat Turkin nykyiset vaikeudet vuonna 1993 asetettujen Kööpenhaminan kriteerien täyttämiseksi johtuvat armeijan äärimmäisen laajasta ja syvälekäyvästä osallistumisesta yhteiskuntaan. Tällainen osallistuminen on lopetettava konkreettisen ohjelman ja tiukan aikataulun avulla.

4.3.2 Komitea toteaa olevan mahdollista poistaa hyvin lyhyessä ajassa armeijan monilla elämänalueilla määräävä asema, joka on paljon sen perusroolia laajempi (puolustus, sisäinen turvallisuus). Turkille on kuitenkin tehtävä täysin selväksi, että mikäli se haluaa liittyä EU:hun, armeijan rooli pitää rajata niihin tehtäviin, joita sillä on muissa jäsenvaltioissa, eli maan sisäisestä ja ulkoisesta turvallisuudesta huolehtimiseen sekä kansainvälisiin toimiin parlamentin demokraattisen valvonnan alaisena.

4.3.3 Niiden kohtien lisäksi, joita Euroopan komissio ja Euroopan parlamentti ovat jo käsitelleet (muun muassa kansallisen turvallisuusneuvoston rooli ja kokoonpano, poliittinen vastuu armeijan talousarviosta, sotilaallinen edustus siviilieläimissä koulutuksen ja audiovisuaalisen viestinnän alalla), tässä lausunnossa on todettava, että armeija ja armeijan upseerit ovat tärkeässä asemassa myös talouselämässä. Vuonna 2003 annetussa laissa säädetään, että kaksi talousarvion ulkopuolista armeijan rahastoa liitetään valtion yleiseen talousarvioon vuoden 2004 loppuun mennessä ja että ne lakkautetaan erillisenä budjettikohtana vuoteen 2007 mennessä. Näin ollen armeijan talousarviota valvotaan vuodesta 2007 lähtien kokonaisuudessaan demokraattisesti. Armeijalla on kuitenkin tällä hetkellä huomattavaa valtaa Turkin yhteiskunta- ja talouselämässä. Armeijalla on laaja-alaisesti niin virallista kuin epävirallistakin vaikutusvaltaa, joka on tehtävä samalla tavoin avoimeksi kuin muukin taloudellinen toiminta⁽¹⁾. Tällainen taloudellinen näkökohta on tähän asti usein jätetty huomiotta EU:n keskustellessa vain armeijan vaikutusvaltaisesta roolista Turkin yhteiskunnassa. Euroopan parlamentti on käsitellyt sitä tuoreimmassa kertomuksessaan.

5 Päätelmät ja suositukset

5.1 ETSK pitää Turkia kehittyvänä demokratiana, joka on edistynyt merkittävästi etenkin vuoden 2002 joulukuun jälkeen pyrkimyksissään täyttää poliittiset Kööpenhaminan kriteerit.

⁽¹⁾ Esimerkkinä on armeijan upseerien eläkerahasto, joka omistaa pankin ja holdingyhtiön. Se on muun muassa turkkilaisena osakkaana suuressa autoteollisuuden yhteisyrityksessä. OYAK:n toimittamien tietojen mukaan se on perustettu taloudellisesti ja hallinnollisesti itsenäiseksi yritysyritykseksi, johon sovelletaan Turkin siviili- ja kauppa-oikeutta muiden samankaltaisten elinten tavoin. Sen päätehtävä on tuottaa voittoa jäsenilleen Turkin valtion sosiaaliturvasuunnitelman etuuskien lisäksi. Se vastaa periaatteessa EU:ssa toimivia toisen pilarin eläkerahastoja.

Kaikki asevoimien sotilas- ja siviilihenkilöt ovat OYAK:n eläkerahaston jäseniä. He säilyvät OYAK:n pysyvinä jäseninä. Jäsenperustaa lukuun ottamatta OYAK:illa ei kuitenkaan ole yhteyttä valtioon eikä Turkin asevoimiin investointien, liiketoiminnan, määrärahasiirtojen, valtiontukien tai muuntotyypisen taloudellisen tuen osalta. OYAK on yritys-eläkesäätiö, joka on samankaltainen kuin EU:ssa toimivat vastaavat eläkesäätiöt.

OYAK:n vuosikertomukset julkaistaan sen avoimuuspolitiikan mukaisesti yleisötiedotteena, ja kansainväliset tilintarkastus-toimistot tarkastavat sekä toimielimen että sitä avustavien elinten tilinpidon vuosittain. OYAK on selvittänyt lisäeläke-etuuksia.

5.2 Turkin ei tarvitse vain täyttää samoja poliittisia kriteerejä kuin muiden ehdokasvaltioiden ennen kuin neuvottelut voidaan aloittaa; sen tuloksia uudistusprosessissa tulee myös arvioida samoin kriteerein kuin muiden ehdokasvaltioiden. EU:n tulee pyrkiä kaikin tavoin välttämään edes epäilykset kaksinaismoraalista.

5.3 Vuonna 2002 Kööpenhaminassa kokoontuneen Eurooppa-neuvoston päätös merkitsee sitä, että EU oli silloin vakuutunut Turkin voivan vakavasti siihen pyrkiessään täyttää poliittiset kriteerit kahden vuoden kuluessa. Joillakin aloilla, joille ovat tyypillisiä pitkäaikaiset perinteet ja käytänteet, tämä on voinut merkitä vain sitä, että poliittisten kriteerien täydellinen täyttäminen vuoden 2004 joulukuuhun mennessä on kuitenkin mahdotonta ja neuvottelujen aloittamista varten tarvitaan pikemminkin selvää näyttöä todellisesta edistymisestä. Jopa eräät uuden jäsenvaltiot, jotka ovat saaneet neuvottelut päätökseen, eivät tällä hetkellä täytä täysin poliittisia kriteerejä.

5.3.1 EU voi ja sen täytyy realistisesti vaatia Turkilta sitä, että vuoden 2004 loppuun mennessä on näillä erityisaloilla saavutettu uskottavaa edistystä siten, että sen voidaan olettaa olevan pysyvää. Ilmeisiä esimerkkejä ovat armeijan rooli ja vähemmistöjen, erityisesti Kaakkois-Turkin kurdien kohtelu. ETSK vaatii, että uudistuksilla vähennetään huomattavasti armeijan vaikutusvaltaa yhteiskunnassa ja jatketaan nykyisen laajuisia ja suuntaisia toimia vähemmistöjen kulttuuristen oikeuksien parantamiseksi. Komitea toivoo, ettei kehityssuunta muutu tulevaisuudessa ja vaarana näin jäsenyysneuvotteluprosessia.

5.3.2 Armeijan rooli täytyy palauttaa määrätietoisesti takaisin sen puolustusta ja turvallisuutta koskeviin perustehtäviin, jotta EU voi luottaa siihen, että pysyvän edistyksen prosessi on meneillään. Armeijan talousarvio on saatava täyteen demokraattiseen valvontaan. Armeijan vaikutusvalta tulisi tehdä avoimeksi, ja tulisi päättää asianmukaisista toimenpiteistä kyseisen avoimuuden varmistamiseksi jatkossa.

5.3.3 EU:n tulisi jatkaa Turkin kanssa keskustelua vähemmistöjen määritelmästä (jonka Turkki perustaa Lausannen sopimukseen), kun otetaan huomioon vaikeudet, joita se aiheuttaa Turkille ratifioida varauksitta tärkeitä kansainvälisiä välineitä sekä panna niitä täytäntöön käytännössä. Tässä keskustelussa EU:n tulisi ottaa tarkoin huomioon, että myös eräät sen 25:stä jäsenvaltiosta käyttävät vähemmistöjen suppeaa määritelmää, mikä aiheuttaa saman ongelman.

5.3.3.1 Komitea viittaa neuvoo-antavan sekakomitean tuoreeseen alueellista kehitystä koskevaan selvitykseen⁽¹⁾ ja korostaa aktiivisen, EU:n tukeman aluekehityspolitiikan merkitystä Turkissa. Se voisi tarjota mahdollisuuden saada Turkin kaakkoisosien (kuten muidenkin) ihmiset osallistumaan aktiivisesti alueensa kehittämiseen. Turkin saattaessa vaiheittain voimaan EU:n aluepolitiikan normeja tarjoutuu tilaisuus edistää entistä parempaa ja tiivistä kumppanuutta järjestäytyneessä

(1) Alueellisia eroja ja aluekehitystä Turkissa koskeva selvitys "Regional disparities in Turkey"; esittelijät Giacomina Cassina ja Kaya Güvenc.

kansalaisyhteiskunnassa — erityisesti vapaiden, riippumattomien ja edustavien talous- ja yhteiskuntaelämän eturyhmien sekä kaikilla asiaankuuluvilla tasoilla toimivien viranomaisten välillä. Niiden tulisi yhdessä luoda yhteinen näkemys kehityspolitiikasta. Tulisi edistää kokemustenvaihtoa EU:n ja Turkin talous- ja yhteiskuntaelämän organisaatioiden välillä.

5.3.3.2 Komitea panee kiinnostuneena merkille Turkin hallituksen aloitteet, kuten vuoden 2000 lakialoite turvallisuusjoukkojen terrorisminvastaisten toimien aiheuttamien vahinkojen korvaamiseksi, kotimaassaan siirtymään joutuneita henkilöitä koskeva hanke ja "takaisin kotikylään ja sitä jälleenrakentamaan" -hanke. Komitean mielestä uudistusten uskottavuuden kannalta on hyvin tärkeää, että kaakkoisosien väestön oikeuksia koskevat aloitteet alkavat ennen vuoden 2004 joulukuuta hyödyttää konkreettisesti henkilöitä, joiden oikeuksia on loukattu.

5.4 Muilla aloilla, kuten ihmisoikeuskysymyksissä, Turkki on neuvotellut jo kauan aikaa ILO:n ja Euroopan neuvoston kanssa. Niissä tapauksissa, joissa muutos ei edellytä (ainakaan täysin) kauan sitten vakiintuneiden valta-asemien, perinteiden ja uskomusten poistamista, Turkin tulisi pystyä osoittamaan ennen vuotta 2004 selvää edistystä ja täyttämään vaatimukset, jotka se on tuntenut jo kauan. Siihen mennessä esimerkiksi ILO:n yleissopimusten nro 87 ja nro 98 loukkausten, jotka ovat nyt jatkuneet noin neljännesvuosisadan ajan, täytyy loppua. Lisäksi yhdistyslaista sekä käytännön elämästä täytyy poistaa valtiosta riippumattomien organisaatioiden toimintaa rajoittavat tarpeettomat määräykset. Turkin parhaillaan toteutettava uudistusprosessi antaa aihetta myönteisiin odotuksiin. Näissä kysymyksissä Turkin täytyy kuitenkin osoittaa konkreettisia ja todellisia tuloksia mainittuun määräaikaan mennessä.

5.5 Turkin talous- ja sosiaalineuvoston tulisi jo tänä vuonna osallistua paljon nykyistä aktiivisemmin talous- ja sosiaalipolitiikan suunnitteluun. Hallituksen on kuultava sitä tämän alan keskeisistä kysymyksistä, ja sen täytyy osoittaa ottavansa talous- ja sosiaalineuvoston mielipiteet ja neuvot vakavasti. Hallitus voi odottaa talous- ja yhteiskuntaelämän eturyhmien ottavan talous- ja sosiaalineuvoston sekä hallituksen aiheet vakavasti vain antamalla näille ryhmille todellista vastuuta ja palkitsemalla niitä vastuun ottamisesta. ETSK toteaa kiinnostuneena, että hallitus valmistelee talous- ja sosiaalineuvoston kokoonpanon tarkistusta. Sen varjolla ei kuitenkaan saa viivyttää lisää järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan aktiivista osallistumista Turkin talous- ja sosiaalipolitiikan valmisteluun.

5.6 Turkin kansalaisyhteiskunnan vahvistamiseksi hallituksen on paitsi lopetettava puuttuminen aitojen valtiosta riippumattomien organisaatioiden sekä talous- ja yhteiskuntaelämän eturyhmien toimintaan, myös pikemminkin kannustettava niiden perustamiseen, helpotettava niiden toimintaa ja tehtävä niiden kanssa yhteistyötä.

5.7 Komitean näkemyksen mukaan Turkin kanssa käytävistä jäsenyysneuvotteluista on tehtävä myönteinen päätös, mikäli Turkin hallitus on seuraavaan joulukuuhun mennessä

- ryhtynyt toimiin täyttääkseen armeijan roolia Turkin yhteiskunnassa koskevat vaatimukset tämän lausunnon kohtien 5.3.1 ja 5.3.2 mukaisesti
- osoittanut konkreettisin toimin panevansa täysimääräisesti käytännössä toimeen oikeudellisia uudistuksia kurdien kulttuuristen oikeuksien parantamiseksi maan kaakkoisosissa
- alkanut käytännössä toteuttaa ilmaisemiaan aikeita ja teemmään sitoumuksia vapaaehtoisen paluun, jälleenrakentamisen sekä 1980- ja 1990-lukujen kuluessa maan kaakkoisosien väkivaltaisuuksissa kotiseuduiltaan siirtymään joutuneiden uhrien korvausten järjestämiseksi
- saattanut AY-perusoikeuksia ja vapauksia koskevan lainsäädäntönsä ja käytänteensä täysin ILO:n yleissopimusten nro 87 ja nro 98 mukaisiksi
- poistanut yhdistyslaista kaikki demokratian vastaiset piirteet ja pidättynyt käytännössä rajoittamasta aitojen järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden, myös uskonnollisten yhteisöjen, toimintaa

Bryssel 1. heinäkuuta 2004

— luonut edellytykset Turkin talous- ja sosiaalineuvoston vapaalle ja riippumattomalle toiminnalle sekä perustan asianmukaiselle ja rakentavalle yhteistyölle sen kanssa.

5.8 ETSK katsoo, että Turkin hallituksen tähän mennessä toteuttamat uudistukset armeijan rooliin liittyvien ongelmien sekä Kaakkois-Turkin kurdien kulttuuriin oikeuksiin liittyvien ongelmien osalta osoittavat kohdassa 5.3.1 edellytettyä uskottavaa edistystä.

5.9 Lisäksi ETSK uskoo, että mikäli kohdan 5.7 neljässä viimeisessä alakohdassa luetellut edellytykset täyttyvät ennen vuoden 2004 joulukuuta, neuvottelujen aloittamiselle on luotu luotettava perusta, joka johtaa aikanaan molempia osapuolia hyödyttäviin tuloksiin. Mikäli näin käy, ETSK olettaa, että se ja muut unionin toimielimet ryhtyvät kartoittamaan, millaisia vaikutuksia Turkin liittymisellä olisi Euroopan unionin toiminnan ja unionin perusajatuksen kannalta. Unioni laajentuisi ja muuttuisi merkittävästi, mikä edellyttäisi eurooppalaiselta kansalaismielipiteeltä huomattavaa ymmärtämystä.

5.10 Riippumatta siitä, mitä joulukuun Eurooppa-neuvostossa päätetään, ETSK jatkaa hedelmällistä yhteistyötä Turkin järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan kanssa.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean

puheenjohtaja

Roger BRIESCH